

УДК 342.951

Д.В. ПРИЙМАЧЕНКО, докт. юрид. наук,
доц., Академія митної служби України

ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ПОСЕРЕДНИКІВ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ МИТНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ

Ключові слова: митні посередники, посередницькі послуги в галузі митної справи, митні органи, митні формальності

Розвиток України як європейської держави вимагає розбудови національної економіки на ринкових засадах, створення конкурентоздатного середовища, складовою якого є здійснення міжнародної торгівлі та обміну товарами й послугами.

Необхідною умовою розвитку зовнішньоторговельних відносин є забезпечення належного правового регулювання та організації діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (далі – суб'єкти ЗЕД), посередницьких структур, які є безпосередніми учасниками митних правовідносин. Підприємницька діяльність із надання послуг із декларування товарів і транспортних засобів та перевезення товарів, що переміщуються через митний кордон України або перебувають під митним контролем відіграє важливу роль у процесі переміщення товарів через митний кордон України. Посередники, що функціонують у галузі митної справи, надаючи митні послуги, виступають ланкою між митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Ефективне та легальне здійснення посередницької діяльності в галузі митної справи може стати передумовою для подальшого удосконалення організації та здійснення митних формальностей¹ при проведенні зовніш-

¹ Термін «митні формальності» в чинному законодавстві не використовується. Разом з тим, відповідно до п.28 ст.1 Проекту Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України» [1], митні формальності – дії, що підлягають виконанню відповідними

ньюторговельних операцій. В свою чергу, для швидкого та якісного здійснення зовнішньоторговельних операцій необхідно удосконалити механізм взаємодії митних органів з суб'єктами підприємницької діяльності. Саме у цьому напрямку зараз і організовується співпраця та взаємодія митних органів та митних посередників.

Наразі уся діяльність митної служби України здійснюється у контексті реалізації основних засад Концепції реформування діяльності митної служби України «Обличчям до людей» [2], одним із завдань якої є розвиток митними органами системи «уповноважених економічних операторів»². Така переорієнтація завдань митних органів, а значить і сама діяльність митних органів суттєво підвищує роль посередників в галузі митної справи.

Відповідно до національного митного законодавства до суб'єктів, що надають посередницькі послуги в галузі митної справи належать: митні брокери, митні перевізники, склади тимчасового зберігання, митні ліцензійні склади, вантажні митні комплекси, автоторти, автотермінали, магазини безмитної торгівлі.

Суб'єкти господарювання, що здійснюють свою діяльність в сфері митних відносин, надають митні послуги, без яких неможливо здійснення митних формальностей у повному обсязі. Ці суб'єкти є посередниками між митними органами, на яких покладено обов'язок щодо здійснення ними митної діяльності з одного боку та суб'єктами ЗЕД та громадяна-

особами та митними органами з метою дотримання вимог законодавства України з питань митної справи.

² Уповноважений економічний оператор, відповідно до термінології, що використовується Всесвітньою митною організацією – це учасник зовнішньоекономічної діяльності, діяльність якого отримала відповідне схвалення з боку відповідної митної адміністрації, як така, що відповідає нормам ВМО чи стандартам забезпечення безпеки торгівлі та товарів. УЕО включають в себе, зокрема, виробників, експортерів, імпортерів, брокерів, перевізників, посередників, консолідаторів, операторів портів, терміналів, інтеграційних операторів аеропортів, складських операторів, дистриб'ютерів [3].

ми, які переміщують через митний кордон України товари, предмети, транспортні засоби – з іншого. Ідея митного посередництва передбачає делегування частини функції митних органів, пов'язаних зі специфічною діяльністю в галузі митної справи (заповнення специфічних митних документів, декларування, зберігання), недержавним структурам, які за умови дотримання законодавства про конкуренцію створюють усі умови для існування сервісного обслуговування громадян та суб'єктів ЗЕД з метою надання цілого спектру різноманітних, якісних, дешевих послуг, що забезпечать швидко, зручне, переміщення через митний кордон України товарів, предметів, транспортних засобів [4, с.37].

У цьому контексті варто підтримати позицію В.П. Науменка, який вважає, що «необхідність митного оформлення товарів та інших предметів, що переміщуються через митний кордон України, є одним із стримуючих факторів на шляху виходу підприємств на зовнішній ринок... здійснення ЗЕД, пов'язаної з «товарними» переміщеннями» [5, с.10], тому залучення митних посередників допомагає суб'єктам господарювання виходити на зовнішні ринки та здійснювати зовнішньоторговельну діяльність.

Значення та роль суб'єктів посередницької діяльності в галузі митної справи в процесі реалізації митних формальностей можна з'ясувати проаналізувати діяльність кожного з митних посередників. Вважаємо, що посередницька діяльність є за своєю правовою природою підприємницькою та спрямована на отримання прибутку. Змістом цієї підприємницької, посередницької діяльності є представлення інтересів суб'єктів ЗЕД у відносинах з митними органами, надання різноманітних митних та супутніх послуг, вчинення юридично значимих дій, які спрямовані на проходження митних формальностей.

Характеризуючи послуги в галузі митної справи І.О. Бондаренко визначає, що «послуги в галузі митної справи – це діяльність митних органів, митних установ та організації, а також суб'єктів господарювання, спрямована

на задоволення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів, що переміщують через митний кордон товари, предмети, транспортні засоби. Послуги являють собою діяльність у вигляді різноманітних дій, спрямованих на задоволення прав, свобод та інтересів суб'єктів, що здійснюють переміщення товарів, предметів, транспортних засобів через митний кордон України» [4, с.33–34]. Безумовно, варто погодитися з даною позицією, проте необхідно уточнити, що змістом діяльності митних органів є реалізація завдань визначених в ст.11 Митним кодексом України (далі – МК України), а послуги вони надають адміністративні, що теж може бути визнано як реалізація завдань.

Аналіз норм митного законодавства дозволяє з'ясувати та сформулювати загальний перелік митних послуг, які надаються посередниками в галузі митної справи: консультації з питань митного законодавства та зовнішньоекономічної діяльності; експертна оцінка документації наданої для декларування товарів і транспортних засобів; визначення коду товарів за Українським класифікатором товарів ЗЕД; складання зовнішньоекономічних контрактів за умовами замовника; послуги декларування (заповнення декларацій, документів, складання (заповнення) специфікацій, інвойсів, інших супровідних документів); робота з товарами, що знаходяться на зберіганні під митним контролем на складі тимчасового зберігання або на митному ліцензійному складі (сортування, сушка, маркування тощо) та надання інших робіт та послуг, пов'язаних з реалізацією права на переміщення предметів через митний кордон держави.

Специфіка посередницької діяльності в галузі митної справи передбачає наявність фахових знань та навичок у митній сфері. Кожен із суб'єктів посередницької діяльності в галузі митної справи самостійно визначає свій перелік послуг та надає їх відповідно до принципів здійснення підприємницької діяльності.

Визначення ролі митних посередників на пряму пов'язано із функціями, які вони виконують в процесі реалізації митних формаль-

ностей. Для з'ясування функціонального змісту діяльності кожного із посередників необхідно проаналізувати його правовий статус, а також функції посередника в процесі митної діяльності.

Одним із основних суб'єктів посередницької діяльності в галузі митної справи, якій відіграє важливе значення в процесі проходження митних формальностей є митний брокер. Митний брокер є учасником митних відносин, він вступає у відносини з митним органом з приводу переміщення товарів, предметів, транспортних засобів.

Отримуючи від митного брокера послуги, клієнти, якими є суб'єкти господарювання отримують наступні переваги:

- з'являється можливість отримувати послуги висококваліфікованих фахівців у такій специфічній сфері, як митне декларування та митне перевезення (оскільки для митних посередників пред'являються певні фінансові, професійні та кваліфікаційні, організаційно-технічні, спеціальні вимоги, а це в свою чергу зменшує ризик клієнтів таких посередників);

- витрати на послуги, пов'язані з проведенням декларуванням товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон, а також перевезенням товарів, що перебувають під митним контролем за участю митних посередників, у галузі митної справи значно менші, оскільки розраховуються в розмірі визначеного процента до обсягу товарів, що переміщуються (перевозяться);

- значне збільшення обсягів експортно-імпортних операцій та їх оперативне оформлення з допомогою суб'єктів підприємницької діяльності в галузі митної справи, знижує зростання власних витрат на такі цілі, а також відбувається значна економія часу [6, с.13–14].

Митний брокер є професійним учасником ринку митних послуг. Процес переміщення товарів, предметів, транспортних засобів має свої особливості та специфіку, тому наявність кваліфікації та спеціальних знань у такій сфері як митна діяльність є необхідною умовою фахового рівня митного брокера та запорукою швидкого проходження митних

формальностей.

Митний брокер є важливим суб'єктом процесу митного оформлення, тому його діяльність має важливе значення для здійснення митних формальностей. Зокрема, основною функцією митного брокера є здійснення декларування. Володіючи специфічними знаннями в галузі митної справи та орієнтуючись у законодавстві, що швидко змінюється митні брокери допомагають суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності, які здійснюють експортно-імпортні операції здійснювати переміщення товарів, предметів, транспортних засобів через митний кордон України.

Аналізуючи роль наступного митного посередника в процесі реалізації митних формальностей – митного перевізника, слід зазначити, що його основна функція полягає у перевезенні вантажів під митним контролем між митними органами. Використання послуг митного перевізника, відповідно до ст.182 МК України, є альтернативою використання інших заходів гарантування вантажів таких як фінансові гарантії, охорона та супроводження. Варто зазначити, що в умовах ринкової економіки, важливим є вартісний фактор, а тому той факт, що користування послугою митного перевізника коштує дешевше порівняно із послугами фінансових гарантів чи застосування охорони та супроводження вантажу, лише підвищує роль митних перевізників. Крім того, такий засіб гарантування товарів як перевезення здійснюване митний перевізником, митними органами визнається як ефективний засіб запобігання вчиненню митних правопорушень, що позитивно впливає на ділову репутацію суб'єкта ЗЕД.

Співпраця митних органів з митними перевізниками та суб'єктів ЗЕД з останніми, має обопільну вигоду: суб'єктам ЗЕД не потрібно вносити грошову заставу, надавати банківську гарантію, застосовувати супровід транспортного засобу з вантажем підрозділами митної варти, а значить не потрібно вилучати з обороту фінансовий капітал, значно зменшується час, витрачений на проходження митних процедур на кордоні. Посередник зі ста-

тусом та ліцензією митного перевізника самостійно гарантує доставляння вантажу між митницями. З іншого боку, митні органи теж мають позитивний результат – надійне доставляння вантажів у митниці призначення та профілактика контрабанди та порушення митних правил. Розвиток інституту митного перевізника сприяє збільшенню обсягів переміщуваних вантажів, спрощенню проходження митних формальностей, сприяє конкуренції як на ринку надання послуг в галузі митної справи, так і послуг з перевезення вантажів.

У контексті реалізації Концепції реформування митної служби України [2], актуальним залишається питання створення та розвитку відповідної сучасної митної інфраструктури, яка б включала в себе розгалужену систему терміналів, складів, баз, які б надавали якісні послуги щодо зберігання предметів та відповідали б міжнародним нормам та стандартам організації складування, зберігання та контролю за операціями з експортними та імпортованими товарами. Створення відповідної інфраструктури дозволить забезпечити спрощення та прискорення митних формальностей, профілактику митних правопорушень, скоротити простої транспортних засобів на кордоні, знизити накладні витрати суб'єктів ЗЕД, збільшити надходження до державного бюджету та, в цілому, створити сприятливі умови для розвитку зовнішньоекономічних відносин.

До основних суб'єктів, що надають послуги щодо зберігання товарів, які знаходяться під митним контролем належать власники митних ліцензійних складів (далі – МЛС) [8] та власники складів тимчасового зберігання (далі – СТЗ) [9]. Зберігання товарів під митним контролем на МЛС чи СТЗ, надає можливість суб'єкту ЗЕД здійснити усі дозвільні процедури та завершити процес проходження митних формальностей фізично не переміщуючи товари з території складу.

Відповідно до п.1.3 Положення про відкриття та експлуатацію митних ліцензійних складів [8], основними завданнями МЛС є:

– сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності України та її зближенню з іс-

нуючою світовою практикою;

– створення умов для підготовки імпортованих товарів для їх використання на території України; зниження витрат, пов'язаних з переміщенням товарів через митний кордон України.

Власники МЛС (СТЗ) здійснюють підприємницьку посередницьку діяльність, яка полягає в утриманні і експлуатації цих складів (приміщень, споруд тощо). Послуги, які надаються МЛС (СТЗ) включають декларування і проходження митних формальностей; зберігання товарів під митним контролем. Крім зберігання, можуть надаватися супутні послуги провітрювання товару, підготовка до продажу, подрібнення партії тощо.

Поряд з іншими способами зберігання товарів, МЛС (СТЗ) надає найширші можливості для підготовки товарів до продажу, транспортування, для забезпечення їх зберігання за умови, що операції з товарами не змінюють їх класифікацію за УКТЗЕД на рівні десятого знаку та здійснюються з дозволу митного органу. Також розміщення товарів на МЛС (СТЗ) дозволяє імпортерам вирішити цілий комплекс завдань: звільнити від вантажу транспортний засіб, забезпечити перебування під митним контролем та збереження товарів до моменту розміщення їх в іншому митному режимі. Відкласти сплату податків та зборів або надання необхідного пакета дозвільних документів, які потрібні, наприклад, при розміщенні товарів у митному режимі імпорту, виконання проміжних процедур із товарами, що зберігаються на складі.

Таким, чином основною функцією власників МЛС (СТЗ) є зберігання товарів, предметів, транспортних засобів під митним контролем, а також здійснення супутніх операцій та послуг, які пов'язані із зберіганням.

Вантажний митний комплекс (далі – ВМК), автопорт, автотермінал – це суб'єкти посередницької діяльності в галузі митної справи, які надають комплекс послуг, необхідних для переміщення товарів, предметів, транспортних засобів через митний кордон України. Відповідно до Порядку відкриття

вантажного митного комплексу, автопорту, автотерміналу [10], основною метою створення ВМК є:

- підвищення ефективності митного та інших видів державного контролю, митного оформлення товарів і транспортних засобів шляхом комплексного використання об'єктів ВМК;

- поліпшення екологічного стану на митному кордоні й у місцях митного оформлення на митній території України;

- створення сприятливих умов для прискорення товарообігу та збільшення пропускної спроможності пунктів пропуску через державний кордон України.

Відкриття й функціонування ВМК здійснюються за погодженням з Держмитслужбою України, діяльність яких сприяє швидкому та якісному здійсненню митних процедур та створює умови для надання цілого спектру послуг пов'язаних з правовим регулюванням відносин у галузі митної справи. Функціями ВМК, автопорту, автотерміналу є декларування, зберігання товарів, предметів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, а також надання необхідних супутніх послуг у пункту пропуску на державному кордоні.

Важливість посередницької діяльності в галузі митної справи підтверджується й статистичними даними. Так, станом на 01.01.2011 р. на обліку в митних органах перебуває 82 митних перевізника, 24 вантажних митних комплексу, 276 митних ліцензійних складів, 764 складів тимчасового зберігання, 6270 представників митних брокерів³.

Аналізуючи роль суб'єктів посередницької діяльності в галузі митної справи в процесі переміщення товарів, предметів, транспортних засобів, а також для самої митної діяльності важливо звернути увагу на проблемні аспекти регулювання та здійснення цієї дія-

³ Інформація розміщена на офіційному веб-сайті Державної митної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish>.

льності, що турбують як Держмитслужбу України так і самі посередницькі кола: по-перше, відсутність прозорого правового поля для діяльності посередників в галузі митної справи; по-друге, зростання кількості правопорушень скоєних митними посередниками; по-третє, зловживання митних посередників на ринку митних послуг (завищення цін на митні послуги, низька якість послуг); по-четверте, низькій рівень взаємодії митних органів з митними посередниками.

Недооцінка з боку Держмитслужби України значення та ролі посередників в галузі митної справи, а також прозорого правового регулювання та організації їх діяльності для процесу проходження митних формальностей призводить до правової невизначеності на ринку митних послуг та зловживань з боку працівників митних органів щодо суб'єктів посередницької діяльності в галузі митної справи.

В процесі реалізації основних засад Концепції реформування діяльності митної служби України «Обличчям до людей» [2], варто більше уваги приділяти діяльності митних посередницьких структур, адже вплив посередників на митну діяльність та процес переміщення товарів, предметів, транспортних засобів має важливе значення, яке полягає у виконанні функцій та завдань, які тісно пов'язані із завданнями митних органів та спрямованих на забезпечення процесу реалізації митних формальностей шляхом надання послуг декларування, перевезення, зберігання та супутніх послуг, необхідних для ефективної реалізації суб'єктами господарювання свого права на переміщення предметів через митний кордон України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Проект Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua>.

2. Концепція реформування діяльності митної служби України «Обличчям до людей» /

затв. рішенням колегії Державної митної служби України 29.10.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua>.

3. Рамочные стандарты безопасности и упрощения мировой торговли / принятые и одобренные на 105/106 сессии Совета ВТО : от 23.06.2005 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.customs.ru>.

4. Бондаренко І. О. Організаційно-правові засади надання митних послуг: дис. ... кандидата юрид. наук : спец. 12.00.07 / Бондаренко Ірина Олександрівна. – Ірпінь, 2006. – 212 с.

5. Науменко В. Мінімізація ризиків при митному оформленні: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. Науменко – К. : ЗАТ «Август», 2003. – 224 с.

6. Світлак І. І. Організаційно-правові засади провадження посередницької діяльності митного брокера та митного перевізника в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміні-

стративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / І. І. Світлак. – Ірпінь, 2006. – 22 с.

7. Бондаренко І. О. Посередництво у сфері митних відносин: чинне й перспективне законодавство / І. О. Бондаренко // Митна справа. – 2005. – № 2. – С. 49–53.

8. Положення про відкриття та експлуатацію митних ліцензійних складів / затв. наказом Держмитслужби України : від 31.12.1996 р., № 592 // Офіційний вісник України. – 1997. – № 3. – Ст. 1239.

9. Положення про склади тимчасового зберігання / затв. наказом Держмитслужби України : від 07.10.2003 р., № 674 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 47. – Ст. 2452.

10. Порядок відкриття вантажного митного комплексу, автопорту, авто терміналу / затв. наказом Держмитслужби України : від 04.12.2003 р., № 703 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 49. – Ст. 2590.

Приймаченко Д. В. Щодо діяльності митних посередників у процесі реалізації митних формальностей / Д. В. Приймаченко // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 802–807 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11pdvrmf.pdf>

Визначено коло суб'єктів, які надають послуги в галузі митної справи. З'ясовано значення їх діяльності в процесі реалізації митних формальностей.

Приймаченко Д.В. О деятельности таможенных посредников в процессе реализации таможенных формальностей

Определен круг субъектов, которые предоставляют услуги в области таможенного дела. Установлено значение их деятельности в процессе реализации таможенных формальностей.

Priymachenko D.V. About Activity of Custom Mediators in the Process of Realization of Custom Formalities

The circle of subjects which services in the field of customs business render is defined. The value of their activity in the process of realization of custom formalities is set.